

Toespraak gehouden op 14 oktober 1988 bij het afscheid van Anton Bruijn van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort door professor dr. K.H. Voous.

Anton Bruijn staat bekend als een amateur, gelijktijdig een groot kenner van middeleeuws aardewerk en van uilen. Of is het omgekeerd: groot kenner en toch amateur? Over dit veel gemaakte onderscheid en over de rol van de amateur in de beoefening van wetenschappen wil ik iets trachten te zeggen.

Wat is een amateur? De woordenboeken zeggen zoiets als: iemand die een kunst, vak, wetenschap of tak van sport uit liefhebberij beoefent. Amateur staat tegenover vakman, de professional. Als de amateur van zijn geliefde onderwerp zijn beroep maakt of kan maken, is hij daarmee dan vakman geworden? Om bij de uilen van de jubilaris te blijven: hoeveel werk is door hem en vele anderen aan de studie van uilen en andere vogels verricht? Het zou te veel zijn om op te noemen, in alle landen en op alle continenten van de wereld. Daaronder zijn: winkeliers, onderwijzers, postbodes, landbouwers, chirurgen, artsen, tandartsen, officieren, rechters, notarissen, predikanten, politiefunctionarissen, technici, directeuren van grote concerns, ambassadeurs en biologen.

In de biologische wetenschappen zijn amateurs bekend geworden als de bouwers van statige kabinetten voor verzamelingen van aanvankelijk exotische schelpen, glanzende kevers, fraai gekleurde en gevormde vlinders en andere insecten, opgezette vogels en vogeleieren. Ook als verzamelaars van levende vogels en sierpluimvee, van aquariumvissen en terrariumbewoners. De vogelverzamelaars zijn nu vogelwaarnemers geworden, vogelfotografen en recentelijk ook verzamelaars van vogelgeluiden. Hooggewaardeerde amateurs zijn ook bekend en te veel om op te noemen onder de meteorologen, astronomen (planeet- en sterrenkijkers) en archeologen. Voorts onder de beoefenaren van de taal-, geestes- en sociale wetenschappen. Op ornithologisch gebied hebben Nederlandse amateurs belangrijke bijdragen geleverd aan de studie van gedrag en gedragsanalyse, trek- en

trekgedrag, systematiek en geografische variatie, populatiegrootte en populatieschommelingen, om maar een paar voorbeelden te noemen. Waar ligt hier de grens tussen amateur en vakman? Men realiseert zich zelden, dat onze grote nationale figuren op het gebied van de studie en de popularisering van de natuur, E. Heimans, Jac. P. Thijsse, A.F.J. Portielje en anderen, onder wie de samenstellers van ornithologische en entomologische standaardwerken, amateurs waren. Ook de schrijvers van de grote internationale naslagwerken over vogels, H.F. Witherby van 'The Handbook of British Birds' (1938-1941) en Stanley Cramp van 'The Birds of the Western Palearctic' (1977-heden) waren amateurs en beoefenden de beroepen van respectievelijk uitgever en ambtenaar van invoerrechten en accijnzen. Redactie, typografie en inhoud van een aantal Nederlandse vogeltijdschriften als 'Het Vogeljaar', 'Dutch Birding' en 'De Graspieper' worden geheel of overwegend door amateurs verricht. Op dit punt aangekomen bij U, mijnheer Bruijn, wil ik citeren, of eigenlijk uit de school klappen, uit hetgeen U mij in verband met mijn studie over de beoefening van de ornithologie in Nederland in deze eeuw over Uzelf toevertrouwde: U voelt zich geboren 'met een ingebouwde vraagstelling over het hoe en waarom en de samenhang van alles wat met de natuur te maken heeft'. U slaat daarmee mijns inziens de spijker op de kop, want dat is nu precies de achtergrond van de meeste echte, diep-gravende amateurs in de biologie. Ik voel mij zelf er diep verwant mee. Hoewel ik door opleiding en werkkring een beroepsbioloog, of wel vak-ornitholoog ben, blijf ik mij ten diepste een amateur, een liefhebber, noemen, die het voorrecht heeft gehad van zijn hob-

by zijn vak te maken. Vogelstudie bleef een hobby en ik heb de diep gewortelde affiniteit met alles wat leeft niet verloren en heb de passie om achter de zichtbare dingen te willen zoeken en vinden, behouden. Juist daardoor meen ik, dat ik uw werk aan uilen zo zeer kan begrijpen en waarderen. Met uw uilenstudies schaaft U zich onder de vele amateurs, die U overal op de wereld zijn voorgegaan.

De grens voor wat een vogel-amateur kan bereiken begint thans daar te liggen, waar hij het niet zonder de dure apparatuur en de administratieve en financiële faciliteiten van instituten kan stellen. Team-werk en instituutswerk komen dan in de plaats van de inspanningen van de eenzame amateur. Ik zie de noodzaak en redelijkheid daarvan in, maar gelijktijdig betreur ik het, want

ik geloof nog steeds, dat de vooruitgang van de wetenschap in de eerste plaats moet worden verwacht van de eenling, de individuele onderzoeker en denker. Het gaat om de menselijke geest, niet de instituutgeest, die vergaat of doodloopt en in het onpersoonlijke sterft.

Mijnheer Bruijn: aan U zal zo dadelijk een exemplaar worden aangeboden van een nog niet eens verschenen boek over uilen: K.H. Voous & Ad Cameron, 'Owls of the northern hemisphere', geschreven door een professionele auteur en geïllustreerd door een professioneel artiest, maar beiden hebben zij in dit boek hun hart en hun ziel willen leggen, in verwondering en vol vragen. Daarin zijn zij, in mijn visie, met U amateurs gebleven.

■ Professor dr. K.H. Voous, Van der Duyn van Maasdamlaan 28, 1272 EM Huizen N.-H.